

שיעור מורינו הרב שליט"א

בענין מורא מקדש בזמן הזה

עולים ויורדים בו

-קונטרס שבועי-

פרשת ויצא

תשע"ז

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב מירסקי 7
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת ויצא

בענין מורא מקדש בזמן הזה

"ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" (כ"ח ט"ז - י"ז).

"אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה" (רש"י).

ובבראשית רבתי לרבי משה הדרשן כתב "מפני מה נתירא יעקב, מפני שנהג בקלות ראש במקום מקדש ועבר על מה שכתוב ומקדשי תיראו".

ולכאורה חידוש לומר דיש מצות מורא מקדש עוד טרם נבנה בית המקדש. ואבאר את מה שיש לדון בסוגיא זו.

הנה אמרו ביבמות (ו' ע"ב):

"ואי זו היא מורא מקדש, לא יכנס אדם בהר הבית במקלו, במנעלו, בפונדתו, ובאבק שעל גבי רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מק"ו, ואין לי אלא בזמן שבהמ"ק קיים, בזמן שאין בהמ"ק קיים מנין, ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת לעולם, אף מורא האמורה במקדש לעולם".

הרי לן שמצות מורא מקדש נוהגת אף בזמן הזה שבעונותינו שרבו חרב ביהמ"ק.

ונראה ביאור הדבר לפי מה שאמרו עוד (שם ו' ע"א):

"יכול יתיירא אדם ממקדש תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו, נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממני שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממני שהזהיר על המקדש". וכ"ה בתורת כהנים (פר' קדושים פרק ז').

בענין מורא מקדש בזמן הזה

הרי שאין מצות היראה מבית המקדש עצמו אלא ממי שהזהיר עליה, ועומק הדברים ופשטותן. דאף דכתיב את מקדשי תיראו ומצוה זו מורא מקדש הוא, מ"מ אין היראה אלא משכינת קדשו השוכן בבית, ואפשר דמשום כך נוהגת מצוה זו אף בחרבנו דמ"מ שכינה לא זזה משם וכמ"ש הרמב"ם (פ"ו מבית הבחירה ה"ז).

והנה מדברי התוס' ביבמות (ד"ה יכול) מבואר דבמה שאמרו לא מן המקדש אתה יירא כוונתם לומר דאסור להשתחוות לביהמ"ק, והראב"ד בפירושו לתו"כ כתב דקמ"ל שאסור להתפלל לביהמ"ק, אך מדברי הרמב"ם (שם פ"ז ה"א) משמע שלא באו לחדש הלכה אלא לבאר מהות המצוה, אך להמבואר אף להרמב"ם יש בזה חידוש דין.

וכיון דאתינא להכי אפשר דאכן מצוה זו נוהגת אף לפני שנבנה ביהמ"ק. דמאז עקד אברהם את יצחק בנו ע"ג המזבח במקום זה השכינה שורה שם, (עיין רמב"ם [הל' בית הבחירה פ"ב ה"א], ובשו"ת חת"ם [יו"ד סימן רל"ה] כתב דכשאמר הקב"ה לאברהם אבינו "בהר ה' יראה" נתקדש מקום המקדש, עי"ש. ובדברי הכוזרי [מאמר שני אות י"ד] משמע דקדושת המקום מבריאת העולם היא, עי"ש), ומשו"כ יש שם מצות מורא מקדש.

והנה כתב הרמב"ם (בית הבחירה פ"ז ה"ז):

"אף על פי שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו, לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס לשם ולא ישב בעזרה ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח שנאמר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם שאע"פ שהרב בקדושתו עומד".

הרי לן שמורא מקדש בקדושת המקדש היא תלויה, ומשום שקדושת המקדש עומד בקדושתו גם בחרבנו נצטוונו לירא הימנו.

ויש לעיין לפי"ז בשיטת הראב"ד. דהנה כתב הרמב"ם (בית הבחירה פ"ו ה"ד) – ט"ז):

בענין מורא מקדש בזמן הזה

"ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא: לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אף על פי שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא: ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה".

הרי לן דעת הרמב"ם לחלק בין קדושת ארץ ישראל לענין מצוות התלויות בארץ דאינה אלא מדרבנן בזמן הזה לקדושת ירושלים והמקדש לענין הקרבת קרבנות ואכילת קדשים דהוי מה"ת. ועוד למדנו מדבריו ביאור הדברים דקדושת הקודש והמקדש תלויה בשכינה ומכיון דשכינה לא בטלה מעולם גם קדושת המקדש במקומה עומדת.

והראב"ד חלק על הרמב"ם וס"ל דכשם שקדושת א"י בזה"ז מדרבנן כך גם קדושת ירושלים והמקדש.

ויש לעיין לשיטת הראב"ד האם מורא מקדש בזמן הזה מה"ת או מדרבנן, דהלא מדברי הרמב"ם (פ"ז ה"ז) למדנו דמורא מקדש בקדושה תליא וכיון דלדעת הראב"ד קדושת המקדש מדרבנן ה"ה דאין מורא מקדש אלא מדרבנן.

אך לכאורה ברור דלגבי מורא מקדש מודי כו"ע ואין בזה מחלוקת דהלא הראב"ד לא השיג על דברי הרמב"ם לגבי מורא מקדש בחורבנו ומדשתקו רבנן ש"מ נ"ח"ל.

בענין מורא מקדש בזמן הזה

ואם הא בהא תליא כשם שדחה את דברי הרמב"ם בפ"ו לגבי קדושת המקדש בזה"ז הו"ל לפלוגי גם על דבריו לגבי מורא.

ויש לפרש בשתי דרכים למה באמת לא נחלק הראב"ד על הרמב"ם לגבי מורא מקדש.

א. י"ל דלשיטת הראב"ד אין דין מורא תלוי בקדושה כלל ואף שקדושת ירושלים והמקדש בטלה מצות מורא מה"ת, ובפרט לפי המבואר דמורא מקדש בשכינה תליא.

ב. אפשר דמודה הראב"ד דמורא מקדש משום קדושתו, אלא דשאני קדושת המקדש לענין הקרבת קרבנות ואכילת קדשים מקדושתו לענין מורא ואין לדמות זה לזה.

ובכל עיקר שאלה זו נחלקו האחרונים ושלש מחלוקות בדבר:

א. בטורי אבן (מגילה כ"ח ע"א) ס"ל דהא בהא תליא והגמ' ביבמות שאמרו מה שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם ע"כ ס"ל דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, ומה שאמרו במגילה (שם) דבתי כנסיות אף בחרבנם בקדושתן עומדים אינו אלא מדרבנן, עי"ש.

וכבר כתב כן בקרית ספר בהל' בית הבחירה (פ"ז), וכ"ה בחי' אגדות למהרש"א (ברכות ס"ב ע"ב).

ב. בערוך לנר (יבמות שם) נקט דאין שאלת המורא תלויה בקדושה ראשונה ואף מאן דס"ל דלא קידשה לעתיד לבא מודה דיש מורא מקדש מה"ת בזה"ז. וכדבריו כתב בשו"ת חת"ס (יו"ד סימן רל"ג – רל"ד).

והנה שנינו בברכות (ס"א ע"ב):

"לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים וכו'. אמר רב יהודה אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה. איתמר נמי,

בענין מורא מקדש בזמן הזה

אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, הכי אמר רבי יוחנן לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה, ובשאינ גדר, ובזמן שהשכינה שורה".

וברש"י שם פירש "ובזמן שהשכינה שורה - שבית המקדש קיים". וכ"ה ברמב"ם (פ"ז ה"ח מבית הבחירה). הרי לן לגבי הלכה זו, דאף שגם היא משום מורא מקדש וכמבואר בדברי הרמב"ם שכתבה בהדי הלכות מורא מקדש מ"מ אינה נוהגת בחרבנו, ואף שכתב הרמב"ם (בסוף פ"ו) שהשכינה לא בטלה אף לאחר חורבן הבית.

וע"כ צ"ל דיש דינים במורא מקדש שאינם תלויים בקדושת המקום בלבד אלא בבית המקדש, וכך קבעו חז"ל לגבי הלכה זו דכיון שהיא תלויה בראיית ביהמ"ק ולפיכך קבעו שאין איסור אלא מן הצופים ולפנים וכשאינ גדר מפסיק, משו"כ פשיטא ליה שאין איסור זה נוהג אלא בזמן שבית המקדש עומד על תילו.

ג. אך בבכור שור (ברכות שם) כתב לחלק בדרך אחר, וחידש דהקדושה שבתוך ביהמ"ק עומד בעינו אף בחרבנו כל הדינים והקדושה שמחוצה לו אינם נוהגים מה"ת בחרבנו, ואינו אלא מדרבנן. וכבר קדמו בסברא זו בקרית ספר שם, עי"ש.

והנה הלכה זו הובאה בשולחן ערוך (או"ח סימן ג' סעיף ז') וכבר תמה הב"ח מדברי הגמ' והרמב"ם דאין הלכה זו נוהגת בזה"ז אלא בזמן שהשכינה שורה כמבואר.

ובמהר"ם שיק על ספר המצוות (מצוה רנ"ה) כתב לחלק בין קדושת המקום שנתקדשה בימי בראשית ע"י הקב"ה וביהמ"ק דלמטה מכוון כנגד ביהמ"ק שלמעלה וקדושה זו לא נתבטלה מעולם, אבל לגבי קדושת המחיצות אמרו (עבו"ז נ"ב ע"ב) באו פרצים וחיללוה ופקעה קדושתן ומשו"כ אין איסור להטיל מים כנגד המחיצות בזמן שחרב ביהמ"ק.

ועוד כתב שם דאפשר דאף שבטלה קדושת המחיצות מ"מ אסור לנהוג מנהג בזיון כנגדם וכמו שגנזו החשמונאים אבני המזבח שישקצום היונים אף שנתחללו מקדושתן, עי"ש.

בענין מורא מקדש בזמן הזה

והנה נתבאר לעיל דבדין מורא מקדש אף שהיא נוהגת אף בזמן הזה מ"מ הלכה זו דלא יקל אדם ראשן כנגד שער המזרח דין הוא בכבוד בית המקדש ואינו נוהג אלא כשהבית עומד על תילו.

וכע"ז כתבתי במק"א לגבי מצות שמירת המקדש, דבשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' תמ"ט) דן עם הגאון רבי מעשיל מביאליסטוק בעל משכנות לאביר יעקב אם מצוה זו נוהגת בזה"ז, והאבני נזר כתב שזה תלוי מה תפקיד השומרים ועל מה הם שמרו, אך כתבתי את הנלענ"ד פשוט דמצוה זו אינה נוהגת בזמן הזה דהלא לגבי מורא מקדש כתב הרמב"ם להדיא בסהמ"צ (מ"ע כ"א) ובהל' בית הבחירה (פ"ז ה"ז) שנוהגת בזה"ז אבל לגבי שמירת המקדש (במ"ע כ"ב) לא כתב שהיא נוהגת בחרבנו ושתיקה כהודאה דמיא דמצוה זו אינה נוהגת בזה"ז.

וביאור הדבר פשוט דהלא כתב הרמב"ם (מ"ע כ"ב וריש פ"ח מהל' בית הבחירה) דכל מצות השמירה "שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד בכל לילה כל הלילה לגדלו ולכבדו ולרוממו... לא דומה פלטורין שיש עליה שומרין לפלטורין שאין עליה שומרין". הרי דאין המצווה אלא לכבד את הפלטורין, וכשאין פלטורין אי"צ לשומרם.

הרי דשמירת המקדש דין הוא בעצם הבית ולא במקומו, וכך נראה גם לגבי האיסור להקל ראש כנגד שער המזרח וקודש הקדשים.

ב

והנה כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' בית הבחירה ה"י):

"ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל, אכסדרא תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שולחן בצורת שולחן, ומנורה בצורת מנורה, אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים או מנורה שאינה של מתכת אף על פי שיש לה שבעה קנים".

והנה תחילת פרק זה עוסק בדיני מורא מקדש, אך מהלכה י"א עד סוף הפרק כתב הרמב"ם את דיני קדושת ארץ ישראל והמקדש ופירט את עשר קדושות שנתקדשו, ולכאורה הלכה זו (הלכה י') משום מורא מקדש, וכ"כ הרדב"ז בפירושו שם, וז"ל:

בענין מורא מקדש בזמן הזה

"וכל זה בכלל מורא מקדש שלא ישתמש בשרביטו של מלך וזה טעם הקטורת שלא יעשה במתכונתו".

ומקור הלכה זו בעבו"ז (מ"ג ע"א) דאיסור זה ילפינן מדכתיב (שמות כ' כ') "לא תעשון איתי וכו'", וגם בקטורת הוי לאו מפורש, ולא משום מורא מקדש, מ"מ כתב הרמב"ם הלכה זו בהדי דיני מורא מקדש משום דדמי לה, ואפשר דאכן ס"ל בפנימיות הענין דמה שאסור לעשות כמדת ההיכל וכל המקדש משום כבוד המקדש ומוראו וכדמשמע מדברי הרדב"ז.

ואין בזה תימה דכיוצא בדבר כתב הרמב"ם (שם פ"ז ה"ז):

"אף על פי שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו, לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס לשם".

ומשמע מדברי הרמב"ם דהנכנס למקום שאסור לו להיכנס בין משום טומאה ובין הזר הנכנס למקום כניסת הכהנים עובר משום מורא מקדש אף דהוי איסורים מפורשים בפנ"ע, וכ"כ הרמב"ם להדיא במורה נבוכים (ח"ג פרק מ"ז).

ויש בזה חידוש דיש דין מורא מקדש אף שלא בפני בית המקדש ולא כשאר כל הלכות מורא מקדש שבכולם מדובר בדרך הנהגת האדם בביהמ"ק ובהר הבית.

ובאמת מצינו עוד (ברכות ס"א ע"ב) וברמב"ם (שם פ"ז ה"ט):

"אסור לאדם לעולם שיפנה או שיישן בין מזרח למערב, ואין צריך לומר שאין קובעין בית הכסא בין מזרח למערב בכל מקום מפני שההיכל במערב, לפיכך לא יפנה למערב ולא למזרח מפני שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים".

הרי דגם הלכה זו דמשום מורא מקדש היא נוהג בכל העולם כולו ולא רק ביהמ"ק ממש.

בענין מורא מקדש בזמן הזה

וע"כ צ"ל דהכל לפי הענין וכמו במורא אב ואם ובמורא רבו, דמקצת הלכותיהן נוהגות רק בנוכחות אם ואם ורבו ומקצתן אף שלא בפניהם, כך גם מורא מקדש, וכך נראה פשוט ומסתבר.

ג

מורא מקדש בבתי כנסיות ובתי מדרשות

"ועוד אמר רבי יהודה בית הכנסת שחורב אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר והשמותי את מקדשיכם - קדושתן אף כשהן שוממין" (מגילה כ"ח ע"א).

הרי לן דילפינן ממה דכתיב לגבי חורבן בית המקדש שה"ה בבתי כנסיות, ויש לעיין אם דרשה גמורה היא או אסמכתא בעלמא.

והנה הכסף משנה (פ"ז מבית הבחירה ה"ז) ציין למשנה זו במש"כ הרמב"ם דבית המקדש נוהגין בו מורא אף בחרבנו, אך י"ל דאף אם לגבי בית כנסיות מדרבנן הוא מ"מ מה שדרשו חז"ל "קדושתן אף כשהן שוממין" דרשה גמורה היא לגבי בית המקדש.

ובספר היראים משמע דדרשה גמורה היא, וז"ל (מצוה ת"ט):

"ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם מקדש מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות ואמרי' במגילה פרק אחרון ואהי לכם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם ואמר שמואל בר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל למדנו כשאמרה תורה את מקדשי תיראו שבתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל".

וכ"כ הסמ"ק (מצוה ו'):

בענין מורא מקדש בזמן הזה

"לירא מקדש דכתיב (ויקרא י"ט) ומקדשי תיראו. ובזמן הזה בית הכנסת מקדש מעט".

וכיוצא בדבר יש לעיין לגבי לא תעשון כן לה' אלוקים, אם בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל. ובשו"ת חת"ס (ח"ו סי' ח') משמע דפשיטא ליה דיש בזה לאו גמור. וכ"כ במרדכי (מגילה סימן תתכ"ו):

"בית הכנסת נקרא מקדש מעט כדלקמן בפירקין ולכך אסור לנתוץ דבר מבית הכנסת דתניא בספרי מנין לנותץ אבן מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה' אלקיכם". וכ"כ הרמב"ם במנין המצוות (ל"ת ס"ה):

"שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות ובתי מדרשות".

אך בספר המצוות הארוך לא מצינו הלכה זו מפורשת אלא כתב:

"שהזהירנו מנתוץ ומאבד בתי עבודת האל יתעלה וכו'". ואפשר דאכן גם ביהכ"נ וביהמ"ד הוי בכלל "בתי עבודת האל".

אך חידוש שבמשנה תורה לא כתב הרמב"ם הלכה זו.

וכבר דנתי במק"א בעיקר קדושת בית הכנסת אם הוי מה"ת, ומדברי הרמב"ן (מגילה כ"ה ע"ב) והר"ן שם ח' ע"א מדה"ר) מבואר דהוי מדרבנן, עי"ש.

עולים ויורדים בו

עולים ויורדים בו

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש... ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו והנה ד' נצב עליו וגו'" (כ"ח י' – י"ג).

דרכים רבות נאמרו ע"י חז"ל ורבותנו הראשונים בביאור חלום פלאי ונשגב זה "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלוקים עולין ויורדין בו".

נלך נא באחת הדרכים במסילה העולה בית א-ל.

שנינו בחולין [צ"א ע"ב]:

"תנא עולים ומסתכלין בדיוקנו של מעלה (פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב – רש"י), ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה, בעו לסיכוניה (מחמת קנאה – רש"י), והנה ה' נצב עליו (לשומרו – רש"י), אמר רבי שמעון בן לקיש אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו כאדם שמניף על בנו (במניפה להצילו מן השרב – רש"י)".

ובמדרש [ב"ר ס"ט ג']:

"אמר ר' אבהו משל לבן מלכים שהיה ישן ע"ג עריסה והיו זבובים שוכנים עליו, וכיון שבאה מניקתו שחה עליו ומניקתו וברחו מעליו, כך בתחילה 'והנה מלאכי אלוקים עולין ויורדין בו', וכיון שנגלה עליו הקב"ה ברחו מעליו".

יעקב אבינו זכה שפניו יהיו חקוקים בכסא הכבוד, מלאכי עליון עומדים משתאים, אך הוא, איש תם יושב אהלים, כלל אינו מכיר את

עולים ויורדים בו

רום ערכו, בשם הקדוש ר' שמשון מאוסטרופלא אמרו, דזכה יעקב ובחלומו נפתחו לו ארובות השמים וחזה למעשה מרכבה, ואחר חזיון זה אמר, "א' כ' נ' יש ה' במקום הזה", פי' דרגלי המרכבה הם אותיות אכן א'ריה כ'רוב נ'שר זו ידעתי, אבל אנכי לא ידעתי, היינו א'ריה נ'שר כ'רוב י'עקב, וכדאיתא בחולין [צ"א ע"ב] דפני אדם החקוקים במרכבה העליונה - פני יעקב הן - וזה לא ידעתי.

והדברים נפלאים ונשגבים מבינת אנוש, מלאכי השרת שרפי מעלה מתקנאים ביעקב אבינו קנאה קשה משאול עד שבקשו להורגו, קנאה זו על שום מה?

ובפרט תגדל התמיה לפי המבואר בשבת [פ"ט ע"א]:

"אמר ר' יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע! מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם וכו', אמר לו הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה וכו', אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה "לא תרצח" "לא תנאף", "לא תגנוב", קנאה יש ביניכם? יצה"ר יש ביניכם? מיד הודו לו להקב"ה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ".

הרי לן דמשה רבינו ע"ה תמה על מלאכי השרת כלום קנאה יש ביניכם, וכיצד יתכן שיקנאו משרתי עליון אלו ביעקב אבינו? והגרע"ק איגר בגליון הש"ס שם ציין לדברי רש"י בחומש [בראשית א' כ"ו] עה"פ "נעשה אדם", שפירש "ענוותנותו של הקב"ה למדנו מכאן לפי שהאדם הוא בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהן".

ועדיפא מיני' הו"ל לשאול מדברי הגמ' בחולין שמלאכי השרת רצו להרוג את יעקב מרוב קנאתם.

עולים ויורדים בו

ברם, כשנדייק בתשובת משה רבינו למלאכים יתיישבו הדברים על בוריים, משה רבינו אומר למלאכי השרת כלום קנאה יש ביניכם, הלא כולכם נותנים באהבה רשות זה לזה כולכם אהובים כולכם ברורים אין אחד מכם מתנשא על חברו, ומה טעם תחפצו בתורת המעשה אשר יש בה עזיבת הקנאה השנאה והתחרות?

ועל זה הודו לו מלאכי השרת ואמרו "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ", אין בינינו קנאה ותחרות ואין לנו זכות ליטול את התורה, ברם ביעקב אבינו ובעם ישראל מלאכי השרת מתקנאים, מקנאים הם קנאה גדולה, קשה משאול קנאתם משום שאנו קבלנו את התורה וניתן בידנו על ידי התורה להגיע לפסגות עליונות, מדרגות שאף מלאכי השרת אינם יכולים להעפיל אליהם בבחינת 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', ובמעלה זו של עם ישראל מלאכי השרת מקנאים. הלא האדם ורק הוא בצלם האלקים נברא ולא הם (יעויין בנפש החיים ש"א פ"א דביאור "צלם" זה הוא הכח לבנות ולהרוס מוריד שאול ויעל עי"ש ובמה שנתבאר לעיל בפרשת בראשית).

ולבי אומר לי, שזה שאמר הקב"ה למשה "אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה", הקב"ה אומר למשה אחוז בכסא כבודי, הכסא שחוקק בו דמות אדם, דיוקנו של יעקב אבינו אותו הכסא שמלאכי השרת עולים ומסתכלין בו ויורדין ומסתכלין בדמותו של יעקב אבינו ומקנאים בו ומבקשים להורגו משום שהוא דמות דיוקנו של מעלה, נשגב וגבוה מעל גבוה, למעלה ממעלתם של מלאכי השרת, משה רבינו מזכיר להם למלאכי השרת שהם כבר נתקנאו ביעקב אבינו, וכך נתקנאו בעם ישראל זרע יעקב על כך שהם ורק הם יכולים להגיע לרום המעלות, ל"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

ועוד אמרו שם בחולין [צ"א א"ע]:

"ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, אמר רבי יהושע בן לוי מלמד שהעלו אבק מרגלותיו עד כסא הכבוד".

עולים ויורדים בו

שרו של עשיו מבקש לקעקע ביצתן של ישראל, שרו של עשיו מבקש לטשטש דמות אדם שבמרכבה, דמותו של יעקב אבינו החקוקה במרכבת כסא הכבוד. ברם "וירא כי לא יכול לו" אין בכוחו להרע ליעקב אבינו, יעקב אבינו הגבוה מעבר לדרגת המלאכים בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה... והנה ה' נצב עליו", אי אפשר לעקור את דמותו הגדולה החקוקה במרכבת כסא הכבוד, אך מ"מ העלו אבק עד כסא הכבוד, בנסיון לכל הפחות לטשטש ולעמעם את דמות דיוקנו של יעקב אבינו.

"חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי" [תדב"א], ופירש הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע כיצד יתכן וירומו מעשיו של האדם כדוגמת מעשיהם של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, הרי כגבוה שמים על הארץ וכרחוק מזרח ממערב המרחק בינינו לבין אבותינו הקדושים, וכיצד יכול האדם לומר כן, אלא אין כונתם שאדם יגיע למעשי אבותיו, אלא לפחות יגע בהם מלשון נגיעה. אמנם לדידי נראה לומר, שזהו כוחן של אבות, האבות מנמיכים עצמם, ממציאים עצמם לבניהם, קשורים ומחוברים המה לבניהם בעבותות אהבה והחוט המשולש, בשלשת האבות, לא במהרה ינתק, זה כחם וגדולתם, האבות הקדושים הם הם המקרבים את בניהם אליהם, כי אילולא הבנים גם האבות אנה הם באים.

בכחם של האבות גם אנו יכולים להתעלות לגבהי מרומים של עבודת אלקים, בכחם של האבות אף אנו יכולים ללכת בעקבותיהם, ולצעוד בדרכם.

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן מוה"ר יוסף דוד ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל

נלב"ע ג' אייר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז

הר"ר דוד הגר הי"ו

לזכר אנג'לס